

АДАМ ФАКТОРУ ЖАНА ҮЗГҮЛТҮКСҮЗ БИЛИМ

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ФАКТОР И НЕПРЕРЫВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Asipova N.A.

HUMAN FACTOR AND LIFELONG EDUCATION

***Аннотация:** Макалада учурдагы билим тармагына мүнөздүү болгон үзгүлтүксүз билим берүү тармагынын адам фактору менен байланышы, үзгүлтүксүз билимдин жаралыш себептери анын ар кандай курактагы адамдарга карата өнүктүрүүчүлүк милдеттери жана аларга байланыштуу алдыңкы тажрыйбалар жөнүндө сөз болот.*

***Аннотация:** В статье рассматривается связь человеческого фактора и характерного для сегодняшнего дня непрерывного образования, причины возникновения непрерывного образования, его развивающие функции и образовательные задачи относительно людей разного возраста, и связанные с ними передовой опыт организации данного вида образования.*

***Annotation:** The article discusses the relationship of the human factor and characteristic of today Long life learning causes of arising the LLL, its educational function and learning objectives regarding people of different ages, and advanced experience related to this type of education.*

***Түйүндүү сөздөр:** үзгүлтүксүз билим, адам фактору, үзгүлтүксүз билимдин мүнөздөмөсү, үзгүлтүксүз билимдин функциялары, алдыңкы тажрыйбалар.*

***Ключевые слова:** непрерывное образование, человеческий фактор, особенности непрерывного образования, функции непрерывного образования, передовой опыт.*

***Keywords:** Long life leaning, human factor, speciality of the Long life leaning, functions of LLL, best practices.*

***Түйүндүү түшүнүктөр:** үзгүлтүксүз билим, адам фактору, үзгүлтүксүз билимдин мүнөздөмөсү, үзгүлтүксүз билимдин функциялары, алдыңкы тажрыйбалар.*

Бүгүнкү күндөгү билим тармагындагы орун алган көрүнүштөргө көз чаптыра турган болсок, ар кандай курактагы адамдардын (алардын ичинде өсүп келе жаткан муун да бар) билим алууга, билимин өркүндөтүүгө болгон, керек болсо бир кездеги алган кесиптик билимин өзгөртүүгө болгон аракеттеринин күч алышын байкоого болот. Аталган көрүнүштөрдү камтып турган илимий түшүнүк жана социалдык көрүнүш катары **үзгүлтүксүз билим (ҮБ)** алдыга чыгат. Үзгүлтүксүз билимдин жаралыш

себептерине кайрыла турган болсок, анын биринчи иретте адамга же адам факторуна байланыштуу экендигин көрүүгө болот [1]. Адам болбосо, окуй турган окуучу, билим ала турган жана алынган билимдин негизинде коомдук өнүгүүнү камсыз кылуучу эң негизги субъект же инсан болбосо, билим берүү процесси түп тамырынан бери жокко чыга тургандыгы белгилүү. Андыктан бардыгы адам баласынын таанып-билүү мүмкүнчүлүгүн ачуу менен аны турмушка даярдоо, анын кесипкөйлүгүн арттыруу менен алектенип жаткан иштин натыйжалуулугу арттыруу ар дайым педагогиканын орчундуу маселелеринен болуп келген. Адамдык ресурстарга негизделген ошол эле мезгилде адамдык ресурстарды андан ары өнүктүрүүгө багытталган жана коомдук өнүгүүнүн талаптарына жооп бере турган билим системасын түзүү маселеси келип чыгат.

Адам факторунун актуалдашуусу ХХ кылымдын 60-70 жылдарында батыштагы неоклассикалык багыттагы экономикалык теориялардын алкагында адам капиталы концепциясынын пайда болушу менен дал келет. Бул концепциянын өзөгүн коомдо болуп жаткан өнүгүү көрүнүштөрүнүн бардыгы адамга анын табигый жана социалдык өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүнө, анын коомдук өнүгүүгө кошкон салымына байланыштуу деген идея жана адамдык факторго болгон терең оптимистик ишеним жатат. Бара-бара адам капиталы концепциясы адамдарды жетиширүүнүн кирешелүү тармак экендигин далилдөөдөгү жүйөлүү илимий аргументке айлануу менен адам капиталын калыптандырууга түздөн-түз байланыштуу социалдык тармакка, башкача айтканда, билим тармагына карата инвестициялардын көбөйүшүнө орчундуу илимий-практикалык өбөлгө түзө баштайт. Ошентип, "... адамдык капиталды максаттуу түрдө калыптандыруу өнүккөн өлкөлөрдөгү индустриалашкандан кийинки (постиндустриалдык), ал тургай экономикалык жактан өнүгүүдөн кийинки

(постэкономикалык) коомду калыптандыруунун фундаменталадуу негиздерин түзүп калды. Анткени коомдук өнүгүүнү камсыз кылуудан келип чыккан жетишкендиктер жана каражаттар мурдагыдан да өнүккөн жумуш күчүн жетиштирүүгө, өндүрүш тармактарындагы башкаруу технологияларын өркүндөтүүгө, ошондой эле өндүрүштүк эмес деп аталган тармактарга, башкача айтканда, түздөн-түз адамды өнүктүрүүгө багытталган тармактарга карата коомдук мамилени өзгөртүүгө негиз болду”[3,15].

Ошол эле мезгилде бүткүл дүйнөгө деңгээлде коомдук экономикалык карым-катнаштардын өнүгүүсү көпчүлүк учурдагы маалымат таймашына айлануу менен илим, билим тармактарында маалыматтарды табуу, аларды сактоо, башкаларга жеткирүү, кайрадан иштетүү жана пайдалана билүү сыяктуу көрүнүштөр менен коштолотургандыгы айкын көрүнүшкө айлана баштады. Мунун өзү күн санап өсүп бара жаткан маалыматтардын ичинен керектүүсүн таба билүү, аларды өздөштүрүү аркылуу адамга керектүү болгон билим капиталына айлантуу – бүгүнкү күндөгү илим, билим, маданият жана кесиптик кызыкчылыктарды камтыган социалдык жарышмада утуп чыгуунун бирден бир шарты катары үзгүлтүксүз билим алуу зарылчылыгын актуалдаштырат. Билим берүүнүн өндүрүмдүү тармакка айлануусу, коомдун туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, билимдин мазмунун модернизациялоо, билим деңгээлин жана сапатын жогорулатуу ж.б. бардыгы ҮБ берүү системсын куруу менен коштолуп, адамдык капиталды андан ары өнүктүрүү жана анын коомдук өнүгүүгө кошкон салымын арттыруу идеялары менен гана чектелип калбастан, аталган көрүнүштү аракетке келтирүүчү реалдуу тажрыйбага айлана баштады.

Бүгүнкү күндөгү билим берүү тармагына коюулган социалдык жана педагогикалык талаптардын ичинен эң орчундуусу катары үлгүсүз билим берүү аркылуу адамдык капиталдын эң маанилүү касиетин, башкача айтканда, анын өнүгүүчүлүк мүмкүнчүлүктөрүн өстүрүүнүн натыйжасында коомдук жашоо-тиричиликке даярдоо, ыңгайлаштыруу эсептелет. Аталаган максатты көздөгөн үзгүлтүксүз билим берүүчү негизги шарт менен түшүндүрүлөт. Алардын биринчиси: илимий техникалык прогресстин (ИТП) өсүшү, технологиялык процесстердин татаалдашы; экинчиси: ошол илимий-техникалык жетишкендиктердин кесиптик билимдердин мазмуна жана иштөө технологияларына тийгизген таасири; үчүнчүсү: бүгүнкү билим алып жаткан инсандын мүмкүнчүлүктөрүнүн өсүшү жана ошол өнүккөн инсандын таанып-билүү талабынын өзгөрүшү. Демек, инсан

тарабынан бүгүнкү өнүккөн коомдун талабына жооп бериш үчүн, өзүнүн өнүккөн мүмкүнчүлүктөрүн аракетке келтирүү аркылуу үзгүлтүксүз же өмүр бою билим алуу маселеси келип чыгат. Билим берүүнү үзгүлтүксүз принципке таянуу менен уюштуруу аркылуу базалык билимден кийинки алынган билимди андан ары улантуу, аларды кайрадан жаңыртуу, илимий техникалык прогресстин (ИТП) ошондой эле коомдогу социалдык жана экономикалык өнүгүү талаптарынан келип чыккан объективдүү талаптарга жооп бериш үчүн мурдагы алган билимди толуктоо, жаңыртуу же кайрадан башка билим алуузарылчылыгы күч алат.

Адамдын руханий (анын ичинде кесиптик предметтик билим да турат) байлыгын түзүп турган билим маалыматтардын социалдык чөйрөгө келиши жана иштеши бири-бирине карама-каршы турган эки жагдайда жүрө тургандыгы белгилүү. Алардын биринчиси, маалыматтардын өтө тездик менен өсүшү жана таркашы, экинчиси, маалыматтардын өтө тездик менен эскириши жана буга байланыштуу ар кандай билим, билгичтиктер жана көндүмдөрдүн жашоо мөөнөтүнүн кыскарышы менен коштолот.

Жогоруда белгиленген объективдүү шарттарга жооп берүү үчүн билим берүү тармагын жаңыча уюштуруу, башкача айтканда, мурдатан калыптанып калган экстенсивдүү (кошумча каражат жана күч жумшоо аркылуу) жолдон кайтуу менен билим берүү тармагын интенсивдештирүүнүн мааниси арта баштайт. Мунун өзү социалдык жана экономикалык өнүгүүнү сандык көрсөткүчтөрдү (экономикалык салымдарды, убакытты зарыптоо ж.б.) көбөйтүү аркылуу жетишүүгө болбой калгандын, анын ордуна адамдардын өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүнө негизделген үзгүлтүксүз билим берүү аркылуу алардын креативдүүлүгүн өстүрүү, башкача айтканда, адам ресурстарын өнүктүрүү аркылуу жетишүүгө боло тургандыгын билдирет. Себеби, бүгүнкү күндө кайсы гана өлкө болбосун анын жарандары жапырт сабатсыздыктан арылып, квалификациялуу жумушчуларга болгон тартыштык жоюлду. Ошону менен катар ар кандай илимий, агартуучулук жана маданий иш алып баруучу мекемелердин тармагы көбөйүүдө, өнүккөн коомдун ар бир мүчөсү жапырт окуп, билим алууда. Андыктан бүгүн күн тартибинде социалдык жана экономикалык өнүгүүнүн интенсивдүүлүк (болгон мүмкүнчүлүктөрдү оптималдуу колдонуу) талаптарына жооп бере ала турган билим сапатын камсыз кылуу, билимдин мазмунун жаңыртуу, билимди үзгүлтүксүз жогорулатуу, (үзгүлтүксүз билим берүү, үзгүлтүксүз билим алуу) талабы актуалдашып бара жатат. Бул талапка жооп берүү үчүн билим

тармагы жумуш рыногундагы атаандаштыкка туруштук бере ала турган терең жана сапаттуу билимге ээ болгон, кесиптик жактан ийкемдүү жана компетентүү адистерди даярдоо максатында билим берүүчү мекемелердин ишин жаңыча уюштурууга, башкача айтканда, инновациялык аракеттерди күчөтүүсү зарыл.

ҮБ идеясын ишке ашырууда коомдун тарыхый жана маданий өсүп-өнүгүү шарттарына ылайык анын ар кандай функциялары актуалдашып келгендиги белгилүү. Алгач ҮБдин компенсатордук милдети үстөмдүк кылуу менен адамдардын ар кандай себептер менен өз учурунда ала албай калган билимин толуктоо функциясын аткарып келген. Буга сабатсыздыкты жоюу, баштапкы билимди толуктоо, орто билимге ээ болуу ж.б. кирет.

Андан кийин 1970 жылдардан баштап алдыңкы орунга кесиптик билимди өркүндөтүү же алдыга озуп бара жаткан өндүрүштүк талаптарга, ИТПтин талаптарына жооп берүү үчүн ыңгайлашуу (адаптация) функциясы актуалдаша баштады. Мындай жагдай өндүрүштүн талабына жооп бере турган кесиптик билимди өркүндөтүүнү жана аны жалпы билим менен айкалыштырууталабын койду.

Акыркы учурда ҮБдин инсандын мүмкүнчүлүктөрүнө, мүдөө-талаптарына жооп бере турган **өнүктүрүүчүлүк милдети актуалдашып** бара жатат десе болот. Мунун объективдүү себептери: учурдагы өнүккөн коомдо адамдардын материалдык мүмкүнчүлүктөрүнүн өсүшү, ар кандай технологияларды колдонуунун натыйжасында убакыттын артышы, социалдык колдоонун жана медициналык тейлоонун жакшырышынан келип чыккан адамдардын физиологиялык, социалдык, психологиялык, инсандык мүмкүнчүлүктөрүнүн өсүшү, жашынын узарышы ж.б. менен түшүндүрүлөт. Ошол эле мезгилде, коомдун социалдык-экономикалык мүмкүнчүлүктөрүнүн өсүшүнө байланыштуу адамдардын акы төлөп билим алуу мүмкүнчүлүктөрүнүн (өзгөчө атайын каражат жумшоо аркылуу) өсүшү жана жеке адамдын негизги кесибинин жанында башка таанып-билүү мүмкүнчүлүктөрүнүн, өзүн-өзү таанытуу талабынын өсүшү ж.б сыяктуу көрүнүштөрдүн пайда болушу менен түшүндүрүлөт. Адамдардын ошондой кесипке байланыштуу же негизги кесиптин тышында турганөнүгүү, мүдөө талаптарына жооп бере турган жана ҮБдин өзгөчө тармагын түзүп турган, кошумча билим идеясы жана тажрыйбасы актуалдашып бара жатат.

Учурда ҮБ өз ичине ар кандай курактагы адамдарды жана өз-ара байланышкан төрт багыттагы билим берүү ишмердигин камтып турат, алардын:

- биринчиси, билим берүүнүн мурдатан калыптанып калган салттуу тармактарын андан ары өркүндөтүү;

- экинчиси, расмий уюштурулган билим берүү тармактарынан башка коомдук билим берүү формаларын, өз алдынча билим алуу жолдорун, ар кандай билим берүү борборлорун, ар түрдүү курстарды, семинарларды, калк жашаган жерлердеги клубдардын ж.б. мекемелердин билим берүү иштерин аракетке келтирүү;

- үчүнчүсү, мамлекеттик жана коомдук кесипке багыттоо жана кесип тандоо иштерин жүргүзүүчү мекемелердин иштерин жолго салуу;

- төртүнчүсү, кадрларды алдын-ала даярдоо боюнча үзгүлтүксүз билим берүү жана өз алдынча билим алуу иштерин өркүндөтүү.

Аталган багытта жүргүзүлүүчү Б моделине мүнөздүү болгон В.Н Турченко тарабынан иштелип чыккан негизги белгилер:

- Убакыттык мүнөздөмөсү: бүт өмүр бою жүрүүчү процесс;

- Мейкиндик мүнөздөмөсү: билим берүү орду чектелбеген. Адистештирилген билим берүүчү негизги борбор болуп кала берүү менен коомчулукка ачык болуп, ар кандай билим кызмат көрсөтүүчү милдеттерди аткарат.

- Тышкы мүнөздөмөсү: башка коомдук тармактар менен жакындашуу, «ачык мектеп» принцибинде иштеши;

- Ички мүнөздөмөсү: өз-ара бекемдүүлүк. Билим берүүчү бардык компоненттери жана формалары өз-ара тыгыз ырааттуулук байланышта турат жана акырындык менен билим берүүнүн төмөнкү баскычтарынан жогорку баскычтарына өтүү мүмкүнчүлүгүнүн камсыз кылышы менен мүнөздөлөт.

- Сандык мүнөздөмөсү: тек гана өсүп келе жаткан муунга тиешелүү болбостон, ар кандай жаштагы адамдардын бардыгын камтып турат.

- Функционалдык мүнөздөмөсү: окуучу – өз мугалимине тең тайлаш боло алуу же керек болсо андан озуп кетүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болгон өз алдынча билим алуу субъектиси болуп эсептелет.

- Өнүгүү мүнөздөмөсү: ҮБ – бул процесс. Анын мазмуну, формалары жана методдору, окутуу жана билим берүү процесстери замандын талабына жараша өнүгүү тенденциясына ээ [6,].

Аталган мүнөздөмөлөргө жооп берген ҮБ жөнүндө сөз болгондо жана анын ынанымдуулугун аныктоодо аталган билимдин социалдык жана экономикалык натыйжалуулугу (эффективдүүлүгү) келип чыгат. **Натыйжалуулук** – бул өлчөө жана баалоо категориялары менен тыгыз байланышта турган экономикалык түшүнүк. Билимдин натыйжалуулугунун көрсөткүчү катары алган билимди шартка карай (кесиптик,

социалдык, турмуштук ж.б.) компетенттүү пайдалана билүү менен аныкталат. Тактап айтканда, билимдин натыйжалуулугу алдын ала белгиленген көрсөткүчтөргө (критерийлерге) дал келүү менен өлчөөгө мүмкүн болгон натыйжаларага жетишүү дегендикти билдирет. ҮБ экономикалык жактан алганда, кесиптик билимдин улам бир баскычына көтөрүлгөн сайын иш аткаруучу тарабынан аткарылып жаткан иштин кайтарымы жана анын экономикалык көрсөткүчү (айлык акы, карьера, кесиптик статус) дагы артышы керек. Мисалы, АКШда жөн гана орто мектепти бүтүрүп, ишке кирген жаштар менен бакалаврды бүтүрүп ишке киргендердин айлык аксы ортосунда 1, 5 эсе айырмачылык жатат. Бул фактор мектепти бүтүргөндөр үчүн жогорку базалык билимге ээ болуу талабынын артышына түрткү болот. Андан да көп айырмачылык бакалавр менен магистратураны бүтүргөндөрдүн айлык акыларында байкалат. Мунун өзү ҮБдин кесиптик, социалдык, инсандык өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүнүн жанында кесип ээсинин өндүрүштүн экономикалык натыйжалуулугун камсыз кыла турган бирден-бир маанилүү жол экендиги менен түшүндүрүлөт.

Жогоруда белгиленген талаптардын жана жаңылануулардын контекстинде жүргүзүлгөн ҮБбилим берүү тармактары инсанды андан ары өнүгүү талаптарына жооп бериш үчүн:

- үзгүлтүксүз билим системасы адамга жана анын муктаждыктарына багытталыш керек;

- квалификациялуу кадрларды даярдоону пландаштырууда өлкөнүн ар кандай кесиптин ээлерине жана алардын номенклатурасына болгон талаптан чыгуу керек;

- жогорку базалык билимдүү жана андан кийинки билимге ээ болгон кадрларды даярдоо бошоп жаткан иш орундарга жараша жүргүзүлүш керек. (Мисалы, баарына жапырт магистратураны бүтүү зарылбы? же жогорку билимдүү квалификациялуу адистерди даярдоонун башка жолдору барбы?).

- мамлекеттик билим берүү тармактарынын жанында каражат төлөп билим алуу формаларынын өнүгүүсү;

- ҮБди илимий-педагогикалык жактан камсыз кылуу максатында социологиялык, педагогикалык, психологиялык проблемаларды изилдөө иштерин күчөтүү;

- инсандын өз алдынча билимге, өзүн-өзү өнүктүрүүгө, өзүн-өзү тарбиялоого болгон кызыкчылыгын арттыруу боюнча илимий иштерди активдештирүү;

- мектептер, ар кандай курстар, клубдар, илимий-өндүрүштүк борборлор, элдик университеттер, адамдардын ар кандай жаш курактагы

адамдардын руханий муктаждыктарын канааттандырууга багытталган мекемелерге айлануусу;

- билим тармагын артып калган каражаттар менен камсыздандыруу принцибинен кутулуу жана билим, маалымат (материалдуу эмес тармактарды) жаратуучу тармактарды материалдуу өндүрүш тармактары менен бирдей кароо;

- билим тармагында иштегендердин ишин баалоодо алардын билимин жогорулатуу мүмкүнчүлүктөрүн түзүү жана алынган билимге карата ишин баалоо тажрыйбасын киргизүү;

- ҮБ билимди өркүндөтүүнүн мамлекеттик жана коомдук формаларын укуктук жактан ирээттештирүү жана алар жөнүндөгү маалыматтарды коомчулукка кеңири жайылтуу;

- билимди баалоо боюнча көз карандысыз коомдук эксперттер бирикмелерди түзүү ж.б.

Аталган негизде жүргүзүлүп жаткан чет элдик ҮБ тажрыйбаларына кайрыла турган болсок, төмөнкүлөрдү көрүүгө болот. Японияда адамдардын өз алдынча билим алууга, билимин өркүндөтүүгө болгон аракеттерин шыктандыруу максатында: кыскартылган жумуш берүү, акы төлөнгөн эс алуу күндөрүн берүү, ишке алууда артыкчылык катары баалоо, адамдарды ишке алууда алардын дипломуна же башка документке караганда, реалдуу, накта тажрыйбасын, квалификациясын эсепке алуу сыяктуу нерселерге артыкчылык берилет.

Финляндияда өндүрүштүн жетекчилери, фирманын жана мекеменин башчылары ар бир ишеп жаткан адамга билим алууга иш убактысынын 10% бөлүштүрүү закону иштейт. Ал эми бөлүмдүн башчысы үчүн 20% убакыт карлган. Өндүрүш жана фирмалар аларда иштеп жаткандардын кесиптик чеберчилигин жогорулатуу иштерин алып барса, алар налогдон бошотулат жана андан түшкөн каражатты кайрадан жумушчулардын кесиптик билимин өркүндөтүүгө жумшайт.

Көпчүлүк мамлекеттерде милдеттүү алына турган орто билимдин мөөнөтү өтө узак болгондуктан, ишканалар мектепти бүтө элек жаштарды да ишке алууга мажбур, бирок ошол эле мезгилде алар билимин андан ары жогорулатууну каалагандар үчүн күздүз, сырттан жана кечкисин окуп, билимин жогорулатуу мүмкүнчүлүктөрү каралган. Дүйнөдөгү 23 мамлекеттин 12синде 17-19 жашка чейин орто билим алуучулардын саны 95% түзөт. Ал эми Португалияда жана Люксембургда бул көрсөткүч 70-75% түзөт. Демек, орто мектепте окуп жаткандардын санын өсүшү байкалат.

Айрым өлкөлөрдө улуттук жана регионалдык ҮБ борборлору түзүлгөн. Алар атайын адистештирилген илимий иштерди жүргүзүү, эксперименталдык проектердин үстүндө иштөө, маалыматтарды топтоо жана жайылтуу, консуль-

тативдик, пропоганда жана адамдардын назарын буруу иштерин алып барышат. Мисалы, Турцияда калткын кошумча били алуу талаптарына жоо берүү масктында “Калкка билим берүү үйлөрү” кеңири таркаган. Андай мекемелер мамлекеттин билим берүү минимтрлигинин каттосунда болуп, алардын лицензиясы менен кошумча билим берүү иштерин жүргүзүшөт.

ҮБ берүү Кыргызстандын билим мейкиндигинде да кеңири жайылып бара жаткан көрүнүштөрдөн болуп эсептелет. Мурдатан калыптанып калган кесиптик билимди өркүндөтүү курстарынын жанында ар кандай жаш курактагы адамдардын өзүн-өзү өркүндөтүү талаптарына жооп берүүгө негизделген ар кандай кошумча билим берүү тармактары пайда болууда. Бул багыттагы ар кандай мазмундагы, ар кандай мөөнөттөгү курстар, тренингдер, семинарлар, практикумдар ж.б. биринчи ирээтте инсандын өзүн-өзү өркүндөтүү талаптарына жооп берүүдөн келип чыкса, экинчиден билимди өркүндөтүүнү кошумча кирешелүү булакка айлантуу тенденциясын далилдейт. Андай тренингдер акы төлөп билим алууга негизделүү менен кыска мөөнөттө билимди жогорулатуу милдетин аткарат. Мисалы, буларга учурда Бишкекте иштеп жаткан ар кандай курстар (Давлававтодун курсу), ар кандай бизнес-тренингдер, башкаруу тренингдери ж.б.

ҮБ берүүнү заманбап негизде уюштуруунун үлгүсүн Кыргыз-Түрк Манас университетинин «Үзгүлтүксүз билим берүү борборунун» тажрыйбасынан көрүүгө болот. Аталган борбор 2011 жылы «Сапаттуу кадрларды жетиштирүү» долбоорунун алкагында ачылган. Борбордо негизги билимди өркүндөтүү курстарынын жанында (чет тилдерди үйрөнүү, компьютердик курстар) адамдардын ар кандай мүдөө талаптарына жооп берүү максатында кыска мөөнөттүү мейманкананы тейлөө, видеоо тартуучу операторлор, декораторлор, дизайнерлер, сүрөткө тартуучулар, чет тилдер боюнча экзамендерге даярдоочу курстар, мектеп мугалимдери үчүн кыска мөөттүү курстар ж.б. иштейт. Мындай курстардын ачылышы үчүн эң негизги шарттар катары - адамдар тарабынан сурооталаптын болушу, колдонуучулардын талабына жооп бере турган программалардын болушу, билимди колдонуучулардын талаптарын канааттандыруучу окутуучулардын болушу жана ошондой эле университеттеги материалдык-техникалык базанын болушу эсептелет.

Чоң адамдардын өзүн-өзү таанытуунун бирден-бир жолу эмгек болгондуктан, анын максаты өзү атакарып жаткан ишти эң жогорку чеберчиликке жеткирүү (майын чыгаруу менен) аркылуу өзүнүн кесипкөйлүгүн көрсөтүү болуп саналат. Бүгүнкү күндө ошондой кесипкөйлүктү

сактап туруунун жана аны андан ары өнүктүрүүнүн эң негизги жолу катары ҮБ берүү тармактары кызмат кылат. Мындай шартта ар кандай кесипте алектенген адамдардын ийгилиги өз учурунда керектүү билим түрүндөгү маалыматка ээ болуу жана аларды өзгөрүп бара жаткан кесиптик талаптарга ылайык колдоно билүү талабы актуалдашат. Демек, биринчи ирээтте кесипке байланыштуу маалыматтарды табуу, аларды өздөштүрүү, кесиптик ж.б. максаттарда пайдалана билүү инсанды үзгүлтүксүз билим алууга мажбурлайт. Ошентип, бүгүнкү күндөгү ҮБ «бүт өмүргө жете турган билим» парадигмасынын «өмүр бою жүрө турган билим» парадигмасы менен алмашышына алып келет. Натыйжада, салттуу түрдө жаш курактагы адамдарды камтыган ҮБ бүгүнкү күндө өзүнүн объект, предметтеринин кеңейишинен улам онтологиялык жана педагогикалык процеске айланууда. Онтологиялык көз караштан алганда ҮБдин бардык курактагы адамдарга жежашоо баскычынын ар кандай этаптарында турган адамдарга тиешелүү билим берүү формасына же адам факторун күчөтүүнүн бирден-бир жолуна айланууга алып келди келди. Андыктан, «педагогикалык жана социалдык илимдердеги жаңылануу процесстерге таянуу үзгүлтүксүз билимди адамдын күнүмдүк жашоо шартында коштоп жүрүүчү социалдык жана онтологиялык процесс катары кароо үзүрлүү болуп эсептелет»[3, 55].

Ал эми, ҮБ социалдык жана онтологиялык процесс катары кабыл алуу бул процессти биринчи иретте аны таанып-билүүнүн атайын уюштурулган формасы же педагогикалык процесс катары кабыл алуу жана экинчи иретте бардык курактагы адамдарды же билим алуучуларды улам өзгөрүп, алдыга жылып бара жаткан шартка карата ыңгайлашууга өбөлгө түзүү менен адамдык факторду күчтөндүрүүчү социалдык жана педагогикалык процесс катары таануу дегендикти билдирет.

Адабияттар:

1. VII Астанинский экономический форум: Повышение уровня образования как ключевой фактор развития человеческого капитала. <http://www.group-global.org/ru/session/view/479>
2. Вербицкий А.А., Рыбакина Н.А. Методологические основы реализации новой образовательной парадигмы. – Педагогика, № 2, 2014. С. 3-14.
3. В.В. Горшкова. Онтология непрерывного образования.- Педагогика № 8, 2014. – С, 53-56.

4. Коровина Н.В. Человеческий фактор в современном цивилизационном процессе //Вестник Харьковского национального университета им. К.Н. Каразина. - №802, 2008. – С. 15-19.
5. Шайгозиева Ж.Н., Султанова М.Э. Образование и человеческий капитал в XXI веке. – Педагогика и психология, № 2, 2014.- С. 44-51.
6. Модель непрерывного образования (В. Н. Турченко). <http://studopedia.org/1-6541.html> (дата просмотра 27.03.2015)